

Amcazâde Yalısı divanhanesi, mimarisinin çok sade oluşuna ve dışarıdan hiçbir dikkat çeken özelliği bulunmayışına karşılık iç süslemesi göz kamaştırıcı bir güzellik ve zenginlikte idi. Avrupa sanatının ağır baskısının başlamasından önceki Türk sanatına ait olan bu süslemelerde, ortadaki kubbe ile bütün duvarlar ve çıkıntılarının tavanları, altın yaldızın hâkim olduğu nakışlarla bezenmiştir. Dip duvardaki dolap kapaklarında ise fildişi ve sedef kakmalar vardır. Duvarlarda üst tabakada sıra halinde panolar bulunmakta, bunların her birinin içlerinde bir testiden çıkan çeşitli çiçekler yer almaktadır.

Türk köşk ve kasır mimarisinin henüz yabancı tesirlerin baskısı altına girmeden önce yapılmış olan bu ahşap divanhane, bugün İstanbul'da ayakta kalabilmiş kendi cinsinin tek eseridir. Bu bakımdan itina ile korunması ve yaşatılması gerekirken, artık bir eşinin bulunması imkânsız bu sanat ve tarih anıtının ona sahip çıkan ellerde son elli altmış yıl içinde harabe haline getirilmesi bir talihsizlik olmuştur.

Esas yalı binalarının arsası üstünde küçük evler yaptıran mütevellî ailelerine mensup kişiler ile İstanbul Belediyesi arasında, bu tarihi köşkün mülkiyeti hakkında çekişmeler cereyan etmiş ve bu hukukî anlaşmazlıklara Vakıflar İdaresi de karışmıştır. Ancak İstanbul Belediyesi tarafından yıkılmış olan eski esas yalı arazisi istimlak edilmiş ve bu durum mahkemece de karar altına alınmış bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nazım, *Divan* (nşr. Seyyid Mehmed Nâil), İstanbul 1257, s. 131; Silâhdar, *Nusretname* (haz. İsmet Parmaksızoğlu), İstanbul 1962-66, tür. yer.; H. Saladin — R. Mesguich, *Le Yalı des Keupruli à Anatoli Hissar, côte asiatique du Bosphore*, Paris 1915; A. Süheyl Ünver, *Anadolu Hisar'ında Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı*, İstanbul 1956; a.mlf. — Sedat Hakkı Eldem, *Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı*, İstanbul 1970; Sedat Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar*, İstanbul 1974, II, 151-179; C. Tamer, "Kanlıca'daki Amcazâde Hüseyin Paşa Yalısı ve Yapılan Onarım", *Arkitekt*, XVI/191-192, İstanbul 1947, s. 248-251, 292; a.mlf. — R. Ekrem Koçu, "Anadoluhisari'nde Meşrûta Yalı", *İst.A*, II, 823-827.

SEMAVİ EYİCE

AMD

(bk. KASIT).

ÂMEDCİ

Osmanlı devlet teşkilâtında
Dîvân-ı Hümâyûn'a bağlı
Âmedî Kalemî'nin âmiri.

Âmedî veya Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn da denilen bu âmir, Tanzimat'tan önce divan kâtiplerinin şefi olan reisülküttâbın özel kalem müdürü durumundaydı. Gerek sadrazamın padişaha yazacağı telhis* ve takrir*ler, gerekse yabancı devletlere yazılan her çeşit yazılar Âmedî Kalemî'nde yazılır ve burada saklanırdı. Âmedci, reisülküttâbın sadrazama, sadrazamın da doğrudan doğruya padişaha yazacağı yazıların önemli olanlarını temize çeker, daha az önemli olanları ise bizzat sadrazam adına kaleme alırdı. Başlangıçta âmedcinin emrinde beş altı kâtip çalışırken zamanla bu kalemînin önemi artınca memur sayısı da artarak altmışa kadar çıkmıştır. Âmedci o devrin hariciye nâzırı durumunda olan reisülküttâbın yabancı devletlerin temsilcileriyle yaptığı toplantılarda hazır bulunur, konuşma zabıtlarını tutardı. Yeni verilen timar* ve zeâmet*lerden reisülküttâba gelmesi gereken kalem harçlarını da âmedci toplardı. Muhtemelen, bu verginin ödendiğini belirten belgenin üzerine Farsça "geldi" anlamındaki âmed kelimesinin yazılmasından dolayı bunlara âmedî denmiştir.

Âmiri olduğu kalem oldukça eski bir kuruluş olmakla birlikte âmedî tabiri-ne ancak XVIII. yüzyılın son çeyreğinde rastlanmaktadır. Dîvân-ı Hümâyûn'da görülen işler Bâbü'lî'ye intikal ettikten sonra âmedci de emrindeki Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn hulefâsıyla birlikte sadrazamın "ricâl-i Bâbü'lî" denilen yüksek rütbeli memurlarının önde gelenlerinden olmuş ve sadâretin bütün haberleşmesi bu kalemden yürütülmeye başlamıştır. Osmanlı hükümetinin Avrupa'da dâimî elçilikler kurmasından sonra, elçilerden gelen raporların kayıtlarını tutmak, şifrelerini çözmek, bunlara cevaplar yazmak da Âmedî Kalemî'nin görevleri arasına girmiştir. Âmedî efendi de beylikçi gibi hâcegân*lık rütbesinde idi. Teşrifatta başlangıçta beylikçi*ler önde iken zamanla âmedciler onların önüne geçmiştir.

Bilhassa III. Selim zamanında bu makama yapılan tayinlerde özel bir itina gösterilmiştir. Birçok yüksek rütbeli devlet adamı, bu arada Tanzimat Fermanı'nı ilân eden Mustafa Reşid Paşa da âmed-

cilikten yetişmiştir. Tanzimat'ın ilânından (1839) sonra önemi daha da artan âmedcinin başlıca görevleri padişaha takdim edilecek arzları yazmak, Bâbü'lî'ye gelen hatt-ı hümâyûnları okumak, vekiller heyetinin müzakere zabıtlarını tutmak ve padişah iradelerini muhafaza etmektir. II. Meşrutiyet'ten sonra adı Meclis-i Vükelâ ve Mâruzat Kalemî Başkâtibi'ne çevrildiyse de 1912'de yine Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn'a dönüştürülen bu görevli Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar varlığını sürdürmüştür. Âmedciler sefere gidince merkezde kendilerine vekâlet edecek birini bırakırlardı; buna rikâb âmedcisi denirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, HH, nr. 5254; TSMA, nr. D 3208; d'Ohs-son, *Tableau Général*, VII, 166; *Osmanlı Devleti Salnâmesi* (1310), s. 152; a.e. (1918), s. 123; Mustafa Nûri Paşa, *Netâyicü'l-vukûât*, İstanbul 1327, III, 78, 79; Pakalın, I, 55-56; Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye*, s. 55-58; C. V. Findley, *Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire*, Princeton 1980, s. 78, 83, 84, 243; S. Shaw — E. K. Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye* (trc. Mehmed Harmancı), İstanbul 1983, II, 49, 90; Sertoğlu, *Tarih Lügati*, s. 15-16; Necati Aktaş — İsmet Binark, *el-Arşîfû'l-‘Osmânî*, Amman 1986, s. 6; Efdalüddin, "Âmedci, Âmedî", *İTA*, I, 370; Tayyib Gökbilgin, "Âmedci", *İA*, I, 396-397; Halil İnalcık, "Reis-ül-Küttâb", *İA*, IX, 675.

NECATİ AKTAŞ

AMEDROZ,
Henry Frederick

(1854-1917)

İsviçre asıllı İngiliz şarkiyatçı.

Winchester'de doğdu, kazandığı bir bursla aynı yerde hukuk öğrenimi yaptı. 1877'de girdiği Türkçe tercümanlığı imtihanını kazandı, fakat sihhî sebeplerle bu işe devam edemedi. 1882'de baroya girdi ve raportör olarak çalıştı. Bu sırada Arapça öğrendi ve Arapça yazma bulunduran kütüphanelere devamla başladı. Özellikle İslâm tarihi ve İslâm tarihçiliği konularıyla ilgilendi. Bir yandan araştırmalar yaparken öte yandan da aynı konuda çalışan diğer müsteşriklerle münasebet kurdu.

Araştırma ve yayınları yanında şarkiyat çalışmalarına idareci sıfatıyla da katıldı. Gibb Vakfı'nın mütevellî heyeti üyesi olarak bu vakfın yayınları ve diğer çalışmalarındaki hizmetinin yanı sıra 1912-1915 yılları arasında *Royal Asiatic Society*'nin de idare heyetinde bulundu.